

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2023-yil, 6-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim
boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,

A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV

J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,

A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,

K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani

Universitet ko'chasi, 2-uy

Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 01.10.2023-yil.

Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.

Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ

bosmaxonasida chop etildi.

Korxonada manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,

Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Astankulova M. Innovatsion ta'lim sharoitida "maktabgacha ta'limda menejment" fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	3
Mo'minov K.A. Forsayt texnologiyasi asosida talabalarni texnik va dasturiy ta'minoti kompetentligini innovatsion takomillashtirish mexanizmi.....	6
Toshtemirova D. Bo'lajak tarbiyachilarda bolalarni tabiat bilan tanishtirish jarayonini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	11
Rajabov F.T. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarning afzalliklari.....	16
Abxaturova Sh. X. Дидактические возможности формирования гендерного равенства у детей дошкольного возраста	22
Ibadullayev Q.M. Bola rivojida tarbiya madaniyatining roli va ahamiyati.....	26
Tashxodjayeva P.B. Zamonaviy ingliz tilida audiovizual tarjima va uning metodikasi.....	30
Berdiyeva M.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish.....	33
Kurbanova F.K. Umummadaniy kompetensiyani rivojlantiruvchi samarali usullar.....	36
Mehrochev B.B. Elektron axborot-ta'lim muhitida talabalar mustaqil ishini tashkil etish.....	41
Jo'rayeva N.T. Bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish usullari.....	48
Akramova D.G'. Ta'lim jarayonida o'quvchilarni kasbiy faoliyat xavfsizligiga tayyorlash: pedagogik yondashuv.....	52
Fozilov J. Pedagogik aksiologiyaning asosiy tushunchalari va prinsiplari.....	57
Nazarqosimov Q., Qarshiboyev A.A. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarda shaxsiy sifatlarni kamol toptirishning hozirgi kundagi ahamiyati.....	63
Axrороva S.A. Autizm sindromli bolalarning muloqot ko'nikmalarini o'rganishda tibbiy-psixologik-pedagogik qarashlar.....	68
Gaynazarova G.A. Ertaklardan foydalangan holda bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish usullari.....	76
Mirzayev Sh. O'quv me'yoriy xujjatlarning o'quv jarayonida samaradorlikni oshirishga ta'sir etadigan nazariy asoslar va ta'lim-tarbiyaviy prinsiplar.....	82
Kadirov T.B. O'qituvchilarning mediakompetentligini rivojlantirish muammosini yechish yo'llari.....	85
JABBAROV Z. Oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalarida harbiy ta'limni rivojlantirish muammolari.....	90
Abdullayeva N.O'. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda og'zaki nutqni rivojlantirishda arifmetik amallarning ahamiyati.....	94
Toshurdiyeva Z.D. Erta yoshdagi rivojlanish ortida qolayotgan bolalarni lug'at kamchiligini diagnostika qilishda nutqiy motivatsiyani oshirish.....	102
Usmonova Z.I. Boshlang'ich sinflarda o'rgatiladigan og'zaki hisob usullari, ularning nazariy-metodik jihatlari.....	107
Toshpulova N. Maktabgacha yoshdagi aqliy rivojlanishda muammosi bo'lgan bolalarning maktab talimiga yetukligini o'rganishga qaratilgan ishlar.....	111
Haqberdiyev J.A. Kar va zaif eshituvchi bolalarni oilada tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlari	118
MAMATQULOVA SH.O'. "Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni aqliy qobiyatini rivojlantirishda triz ta'lim texnologiyasi asosida rivojlantirish".....	123
Jabbarov R.R. Oliy ta'lim muassasalarida amaliy bezak san'ati fanini dasturiy mahsulotlar orqali o'qitish muammosining metodik adabiyotlarda o'rganilganlik darajasi.....	130
Abdulxafizov B.X. Pedagogik kvalimetriyaga kirish va uning o'rta maktab (10-11-sinf) o'quvchilarining bilimlarini baholashdagi roli.....	136
Suvankulova Sh.K. Aqli zaif bolalarda nutq nuqsonlarini korektsiyalashning ahamiyati.....	141
Arifxodjayev G'.S., Isarova Sh.B. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarda shaxmatni o'ynashda tasavvurlarni shakllantirish.....	145
Xodiyeva G.H. Boshlang'ich sinflarda steam fanlarni o'qitishning didaktik xususiyatlari.....	149

Norqo'ziyeva M.A., Musurmonova S. Fridrix frebelning didaktik tizimi - steam ta'lim moduli sifatida.....	155
Esanboyeva M.A. Theoretical and practical foundations of using innovative technologies in teaching English.....	159
Xamrayeva E.M. Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining nutq madaniyatini innovatsion texnologiyalar asosida rivojlantirish.....	163
Буранова Ш.А. Нодавлат мактабгача таълим ташкилоти педагогларининг корпоратив маданиятини такомиллаштиришнинг педагогик мазмуни.....	168
Temurova G.X. Kar va zaif eshituvchi bolalar tarbiyasida qurish-yasash va uning tutgan o'rni.....	173
Пўлатов Ш.П. Таълим ташкилотларининг кластерли ёндашув асосида ҳамкорлик фаолиятини ривожлантириш йўналишлари.....	176
Yunusov M.X. Kar va zaif eshituvchi bolalar eshituv-nutqiy faoliyatini tashkil etishning korreksion yo'nalganligi.....	180
Позилова Ш.Х., Зарипова Д.А. Научно-методический анализ развития профессиональной креативности преподавателей профессионального образования.....	184
Berdiyeva M.B. Bo'lajak boshlang'ish sinf o'qituvchilarini kreativ kompetentligini rivojlantirish – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida....	189
Каримова В., Шоймардонова Т.Т. Алгоритм отбора преподавателей на основе морфологического анализа для повышения качества подготовки руководящих кадров вузов.....	193
Maxmudova D.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarni xalq og'zaki ijodi vositasida maktab ta'limiga tayyorlash.....	200
Пардабаев Ж.Э. Ўқувчиларнинг касбий тайёргарлигини ривожлантиришда мактабдан ташқари, умумий ўрта ва профессионал таълим узвийлиги.....	203
Sultanov T.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'yin texnologiyalari asosida ta'limga adaptatsiya qilishning pedagogik mazmuni.....	210
Терехова О.Е. Описание методической работы по развитию речевого творчества детей старшего дошкольного возраста.....	214
Nadirova N. O'rta umumta'lim maktablari ingliz tili darslarida og'zaki nutq mashqlarining taxlili.....	219
Atakav I.R. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tarbiya fanini o'qitishni metodik takomillashtirish.....	224
Kuranbayeva H.A. Ta'lim traektoriyasini metodik takomillashtirishda uzluksizlikni ta'minlashning daraja ko'rsatkichlari mexanizmi.....	229
Xanbabayev X.I. Auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar jarayonida talabalarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish.....	234
Mavlonov F.F. Harbiy xizmatchilarning kasbiy madaniyatini rivojlantirishning pedagogik shartlari.....	240
Djo'raboeva R. Rahbar xodimning boshqaruv madaniyatini rivojlantirishdagi o'ziga xos jihatlari.....	245
Muratova N.H. Noto'liq oilada voyaga yetayotgan farzandlarning ijtimoiy hayotga moshlashuv mexanizmlarini o'rganish.....	250
Xo'jamatova X.M. Maktabgacha yoshdagi bolalar ijtimoiylashuvi.....	255
Sobirov S.T. O'quvchilarda illyustrativ rasm ishlash kompetensiyalarini uzviylik prinsipi asosida shakllantirish.....	260

O‘QUVCHILARDA ILLYUSTRATIV RASM ISHLASH KOMPETENSIYALARINI UZVIYLIK PRINSIPI ASOSIDA SHAKLLANTIRISH

SOBIROV SARVAR TURSUNMUROTOVICH
ChDPU “Tasviriy san’at va dizayn” kafedrası v.b. dotsenti

Annotatsiya. Maqolada tasviriy san’at ta’limining yakuniy bosqichida o‘quvchilarning illustrativ rasm ishlash darslarini tashkil etishning didaktik talablari, mazmuni va metodikasi, tasviriy-ifodaviy vosita va texnikalarini qo‘llash texnologiyalari bayon etilgan. Shuningdek, bu jarayonda badiiy ta’lim bosqichlari, tasviriy san’at tur va janrlari o‘rtasidagi uzviylik tartiblaridan foydalanish tafsilotlari keltirilgan.

Tayanch so‘zlar: tasviriy faoliyat, illustrativ rasm ishlash, tur, janr, uzviylik, texnika, vosita, foydalanish, kompetensiya, kompozitsiya, tasviriy savodxonlik, badiiy ta’lim.

Umumiy urta ta’lim fanlari tarkibidagi “Tasviriy san’at” o‘quv fanining Davlat ta’lim standartida kompozitsion faoliyat badiiy ta’limning asosiy turlaridan biri sifatida belgilab qo‘yilgan. Boshlang‘ich sinflarda bu turdagi darslar o‘quv dasturiga ko‘ra namunaviy topshiriqlarda keltirilgan mavzular buyicha amalga oshiriladi. Tasviriy san’at ta’limining mazkur blokidagi o‘quv materiallari asosida o‘quvchilarning kompozitsion faoliyatini kompleks tashkil etishda 7-sinfning oxirigi choragi - “Kitobat san’ati” bloki, birinchidan, keng qamrovli imkoniyatlarni taqdim etadi. Ikkinchidan, kitobat san’ati nafaqat 7-sinf tasviriy san’at ta’limini, balki umuman maktab tasviriy san’at ta’limini yakunlovchi qismi bo‘lganligi uchun ham o‘quvchilarning barcha bilimlarini amaliy tatbiqini baholash mumkin bo‘ladi, ya’ni tasviriy san’at ta’limining uzviylik va uzluksizlik prinsiplari asosida o‘quvchilarning Davlat ta’lim standartida belgilangan o‘quv kompetensiyalarini egallaganlik darajalarini baholash imkonini beradi. Tasviriy san’at darslarida illustrativ rasm ishlashda amal qilinishi lozim bo‘lgan talablar quyidagilardan iborat:

- o‘quvchilarning boshlang‘ich hamda

5 - 6-sinflarda illustrativ rasm ishlash darslarida o‘zlashtirilgan o‘quv materiallari asosida shakllantirilgan tasviriy-ijodiy kompetensiyalardan foydalanish;

- tanlangan yoki tavsiya etilayotgan adabiy manbalar yuzasidan o‘quvchilarga kerakli tushuntirish berish. Bunda tanlangan asar syujetining murakkabligi, undan tasviriy kompozitsiya yaratish imkoniyatlarining murakkablashib borishini uzviylik prinsipi asosida bosqichma-bosqich to‘ldirib borishni nazarda tutish;

- tanlangan manbaning mazmunini taxlil qilish. Agar boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarga, asosan, mazmun jihatidan uncha murakkab bo‘lmagan xalq ertaklari syujetlari asosida ilustrasiyalar ishlash tavsiya etilib, o‘qituvchi savol-javob vositasida o‘quvchilarda ilustratsiya kompozitsiyasi uchun syujet, mavzu tanlashda o‘qituvchining tavsiyalari, maslaxatlari xal qiluvchi rol o‘ynagan bo‘lsa, tasviriy san’at ta’limining oxirgi yilida bu tadbirda o‘quvchilarga ijodiy faollik va mustaqillik berish tavsiya etiladi;

- illustrativ rasm ishlash darslarida kitobsan’atining badiiy-grafikelementlarini yaratishga kompleks yondashish. Bu turdagi darslarda o‘quvchilarga kitobning strukturasi

hamda kitobat san'atiga oid terminlar haqida kerakli ma'lumotlar berish lozim bo'ladi. Agar boshlang'ich sinflarda o'quvchilar faqat illustrasiya xaqida tushunchaga ega bo'lgan bo'lsalar, 7-sinfda ular kitobat san'atning muqova, forzas, frontispis, shmustitul, titul varag'i, bosh xarf (bosh xarflarning badiiylashtirilgan variantlari), zastavka, illustrasiya, konsovka kabi badiiy-grafik elementlarining lug'aviy ma'nosi, kitob strukturasi hamda arxitektonikasidagi o'rni va funksiyasi haqida tushunchaga ega bo'lishlari nazarda tutiladi. Bu omillar o'quvchilarni tasviriy san'at ta'limining illustrativ rasm ishlash turiga uzviylik va uzluksizlik prinsiplari asosida bosqichma-bosqich tayyorlab borish lozimligini anglatadi.

Topshiriqning oxirigi va o'ta muhim bosqichi uch yo'nalishda tashkil etilishi mumkin. Birinchi yo'nalishda o'quvchilarga katta hajmdagi illustrasiyalar ishlash tavsiya etilsa, ikkinchi yo'nalishda o'quvchilarga jamoaviy faoliyat shaklida kitob maketini ishlash topshirg'i berilishi mumkin.

Birinchi yo'nalishda ishlaydigan o'quvchilar bilan dars jarayonini tashkil etishda tasviriy san'at ta'limining kompozitsion faoliyat turidagi didaktik talablarga amal qilinadi: komponovka, rang turlari, kontrastlik, tasviriy material va vositalar (chiziq (shtrix) turlari – ingichka, qalin, och, to'q, ularning yo'nalishlari va shakllari va h.k.), tasvirlash texnikasi, harakat dinamika, ritm kabi komponentlarga amal qilish talab etiladi.

Ikkinchi yo'nalishda ishlovchi o'quvchilarning faoliyati jamoaviy ijodiy faoliyat tarzida tashkil etilib, bu jarayonni tashkil etishda ularning individual-ijodiy qobiliyatlari, tasviriy imkoniyatlari va layoqatlari, qiziqishlari e'tiborga olinadi. Bu

yondashuv shuni anglatadiki, tabiiy ravishda qaysidir o'quvchi kitobat san'atining badiiy grafikelementlaridan biror birturini, masalan, bosh harfni naqshinkor shaklda bezashga qiziqsa, boshqasi kichik o'lchamdagi rasmlar - zastavkalar ishlashga, yana boshqasi esa kattaroq illustrasiyalar ishlashga qiziqadi. O'qituvchining vazifasi o'quvchilarning bu qiziqishlariga differensial yondashgan holda ijodiy jamoa shakllantirishdan iborat bo'ladi. Bu jamoaning ishlarini birlashtirib kitob maketini yasashda o'qituvchining o'zi xam ishtirok etadi. Uning natijasi yaxlit kompozitsiya - kitob maketini yaratish bilan yakunlanadi.

Uchinchi yunalishda bevosita tasviriy faoliyat ko'rsatishdan ko'ra uning tarixi va nazariyasini, ayrim rassomlarning hayoti va ijodini o'rganishga ko'proq qiziqish bildirayotgan o'quvchilar bilan Davlat ta'lim sgandartining san'atshunoslik asoslari yo'shalishida ish olib boriladi. Bu yo'nalishda o'quvchilar alohida dastur asosida kitobat san'atining tarixiga oid materiallarni o'rganish, shuningdek, ta'kidlab o'tganimizdek, kitob bezovchi rassomlarning hayoti va ijodini o'rganish bilan shugullanadilar. Mazkur yo'nalishda bir asarga bir necha rassom tomonidan ishlangan illustrasiyalarni qiyosiy o'rganish yaxshi samara beradi. Masalan, Telman Muxamedov hamda Abduboqi G'ulomovlarning "O'zbek xalq ertaklari" hamda "Afandi latifalari" asarlariga ishlangan turkum illustrasiyalarni qiyosiy-taxliliy o'rganish metodi asosida o'quvchilarda illustrator rassomlarning ijodiy indavidualligini ochib berish, tavsiflash malakalari shakllantirilada. Bunday misollarni jaxon tasviriy san'ati, kitob illyustatsiyasi misolida ham ko'plab keltirish mumkin. Servantesning mashhur "Don Kixot" asariga turli zamonlarda turli

rassomlar (Xose del Kostil - 8-asr; Gyustav Dore va Onore Dome - 19-asr; Xegenbart, Kukriniksilar, Pablo Pikasso - 20-asr) tomonidan ishlangan ilyuyustratsiyalar bunga misol bo'la oladi.

Illustrativ rasm ishlash deb nomlangan mazkur darsning uzviy davomi sifatida mazkur ishlar ko'rgazmasi tashkil etiladi. Unda o'quvchilar o'z ijodiy ishlarini sharxlaydilar, boshqalarning ishlarini taxlil qiladilar va baholaydilar.

Tasviriy san'at darslarida illustrativ rasm ishlash darslari didaktik ketma-ketlik, mantiqiy uzviylik va uzluksizlik nuqtai nazaridan quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi.

Tayyorgarlik bosqichi. O'qituvchi illustrativ rasm ishlash darslariga oldindan tayyorgarlik ko'rib kelish uchun o'quvchilarga topshiriq va tavsiyalar beradi.

O'qituvchining dars mazmuni va yo'nalishini tushuntirish bosqichi. Bu bosqichda o'quvchilar tomonidan bajariladigan ishlar nimadan boshlab va qanday yakunlanishi xususida aniq ko'rsatma va tavsiyalar beriladi.

Topshiriq yuzasidan eskizlar ishlash bosqichi. Ma'lumki, qanday tasviriy faoliyat, u tasviriy san'atning qaysi turi va janrida amalga oshirilishidan qatii nazar, eskizlar ishlashdan boshlanadi. Shuning uchun ham professional rassomlar asar yaratishdan oldin uning g'oyasini kompozitsion yechimga ega bo'lishi uchun eskiz sifatida bir necha variantlar ishlaydilar. Eskizlarda kompozitsiyaning aloxida detallaridan tortib, kompozitsiyaning yakuniy yechimigacha xal etib olinadi. Professional tasviriy faoliyatning bu metodidan maktab tasviriy san'at ta'limida ham foydalanish tavsiya etiladi. Agar o'quvchi o'qituvchining oldindan bergan topshirigiga asosan

qoralama-eskizlar ishlab kelgan bo'lsa, ular muxokama qilinib, o'qituvchi tomonidan kerakli tavsiyalar beriladi, tuzatishlar va qo'shmchalar kiritiladi.

Topshiriqni bajarish uchun material, tasviriy-ifodaviy vosita va texnika tanlash bosqichi. Bu jarayonda tanlanadigan materiallarning rang-barangligiga alohida e'tibor qaratiladi va shunga mos texnika tanlanadi. Masalan, kitob bezovchi rassomlar tomonidan qo'llaniladigan, biroq maktab ta'limida kam ishlatiladigan texnologiyalardan biri to'q fonda och materiallarda ishlash texnologiyasi o'zining jozibadorligi, tasvirlash texnikasining ifodaviylik imkoniyatlarining kengligi bilan o'quvchilarda katta qiziqish uyg'otadi. Xususan, "Yilning eng yaxshi tasviriy san'at o'qituvchisi" Respublika ko'rik-tanlovining 2016 yilgi g'olibasi N.Obezinskayaning pedagogik faoliyatida shunday texnika samarali qo'llanib kelinmoqda.

Topshiriqning oxirgi bosqichida ayrim o'quvchilar asar qahramonlarining portretlarini ishlash vazifalarini bajaradilar. Bu illustrativ rasm ishlash darslarining o'ziga xos kulminatsiyasi hisoblanadi. O'quvchilar 5-sinfda o'tilgan "Rangtasvirda portret", "Grafikada illyustratsiya", "Xaykaltaroshlikda portret" mavzularida o'zlashtirilgan kompetensiyalarini shu darsga tatbiq etishlari talab etiladi.

Illustrativ rasm ishlash darslarida o'quvchilarning tasviriy san'atning bironta janrlarida egallangan malakalaridan samarali foydalanishni tashkil etish ham badiiy ta'limning muhim ahamiyatga molik masalalari sirasiga kiradi. Masalan, asar qaxramoni obrazining xarakterini ochib berishda portretdan tashqari manzara, natyurmort, animalistik va batal janri imkoniyatlaridan foydalanish mumkin. Bu

omil, birinchidan, “Tasviriy san’at” o‘quv fanidan o‘quvchilar egallagan bilimlarining darajasini baholash imkonini beradi. Ikkinchidan, o‘quvchilarda bajarilayotgan ishga kompleks yondashgan holda uning

mukammalligiga erishish uchun ilgari egallagan bilimlarni yangi egallangan bilimlar bilan aloqadorlikda, uzviy tarzda qo‘llash kompetensiyalarini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umumiy o‘rta ta’limning Davlat ta’lim standarti va dasturi. - Toshkent: “Ta’lim taraqqiyoti”. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligining axborotnomasi. 6-maxsus son. 1999.-86-167-6.
2. Бивалсева М.В. Иллюстрируем сказки с радостью. “Начальная шко-ла”. №1-2003. С. 59-62.
3. Вилде Т.Н. Иллюстрировавшие народных сказок на уроках тематического рисования ж. “Начальная школа”. №1 -2003.С. 57-59.
4. Голубева И. Книга и образ. Формирование индивидуального художественного языка ж. “Искусство в школе”. 2009. № 3. С. 14 -18.
5. Ibragimov A., Sulaymonov A. Kitobat san’atiga oid terminlarga izoxli illustrativ lugati. - T.: “Fan”, 2007. - 80 b.
6. Sobirov S.T. “Tasviriy san’at atamalarining izohli lug’ati”. Uslubiy qo‘llanma, Toshkent viloyati CHDPI, Chirchiq 2021.
7. Sulaymonov A., Abdullayev N. Tasviriy san’at. 7-sinf. - T.: Gafur Gulom nomidagi NMIU, 2006. - 80 b.
8. Эткин И.К., Азаркович В., Архипова Н. Иллюстрации к произведениям литературы. 5-8 классы. - М.: “Художник”, 1964. – 32.
9. Sobirov S.T. “IMPORTANCE OF ILLUSTRATIONS FOR PERCEPTION OF CONTENT OF THE BOOK”. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. Volume 8 Number 4, 2020 Part II ISSN 2056-5852. P 98-101.
10. Sarvar Tursunmurotovich Sobirov. Developing Students’ Imagination Through Illustration and Illustrations in Fine Arts Classes. International Journal of Social Science Research and Review. <http://ijssrr.com> editor@ijssrr.com Volume 5, Issue 6 June, 2022.
11. Sarvar Tursunmurotovich Sobirov. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. <http://ijmmu.com> editor@ijmmu.com ISSN 2364-5369. Volume 9, Issue 6 June, 2022.
12. Sobirov Sarvar Tursunmurotovich, Sobirov Hasan Tursunmurotovich. DEVELOPMENT OF STUDENT’S ARTISTIC THINKING THROUGH THE USE OF VISUAL AIDS IN PAINTING LESSONS FROM NATURE. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES. (ISSN –2767-3758). VOLUME 04 ISSUE 05. 2023. Pages: 68-73. SJIF IMPACT FACTOR (2021: 5. 823) (2022: 6. 041) (2023: 7. 491). OCLC – 1242423883. <https://masterjournals.com/index.php/crjps/article/view/1282/1145>.